

preispituje moguće bizantinsko podrijetlo zadarske hagiografske tradicije da bi se u konačnici ipak priklonio tezi o pretežitom utjecaju rimske predaje.

Treći, završni dio, pobliže se pozabavio s proučavanjem legenda koje se vežu uz prijenos relikvija sv. Krizogona i sv. Anastazije, a nosi naslov: *Mjesni sloj zadarske hagiografije: translaticiones* (237-327). Sedmo poglavlje, *Translatio beati Chrysogoni* (239-300) proučava različite zadarske predaje o tome tko je i kako prenosio relikvije sv. Krizogona, s time da najstariji rukopis vjerojatno datira iz kasnoga 13. stoljeća. Autor iznosi sadržaj i strukturu tekstova o prijenosu, prikazuje kakva je njihova rukopisna tradicija, njezin sadržaj i struktura. Nastoji se doprijeti do jezgre legende kroz razne povijesti i pripovijesti koje se vremenom prenose da bi se došlo do srednjovjekovnog oblika svojstvenog zadarskoj tradiciji, te zaključuje kako su svi prijepisi u biti potekli iz već predstavljenog *Kodeksa Filippi*. U konačnici se pita o sudbini ruke sv. Krizogona, "*Furtum sacrum: kamo je odnesena ruka sv. Krizogona?*", s obzirom na to da su kradljivci ruke izvjesni "*Mirmidonci*" o čijem identitetu autor vodi istragu, kao što je u potrazi i za prvim mjestom sahrane sveca. Na sličan način se vodi i osmo poglavlje: *Translatio sanctae Anastasiae* (301-337), ali se analiza tu može osloniti samo na jednu mjesno sačuvanu predaju. Podsjeća se na postojeću tekstualnu predaju i rukopisne tradicije, da bi se postavilo pitanje o podrijetlu i starosti legende te dalo tumačenje sadržaja i svrhe legende o prijenosu relikvija sv. Anastazije. Posljednje razmatranje upućuje na vidljive i manje vidljive poruke koje legenda sa sobom nosi. Knjiga završava bogatom bibliografijom u kojoj su, naravno, prisutna izvorna dijela, ali se također autor može pohvaliti i korištenjem brojnih suvremenih znanstvenih djela na brojnim jezicima, njemačkom, talijanskom, francuskom i engleskom, što mu znatno povećava mogućnosti proširenja vidokruga istraživanja. Tako vrlo sadržajnim, a istovremeno pitkim načinom, autor Trpimir Vedriš vodi čitatelja kroz stručnu i uzbudljivu istragu o jednom vidu vjerskih običaja srednjovjekovlja na primjeru zadarskih svetih zaštitnika.

Sabine Florence Fabijanec

Bruno Škreblin, *Urbana elita zagrebačkog Gradeca*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb 2018., 491 str.

Djelo Brune Škreblina prva je sustavna sinteza o jednoj društvenoj urbanoj skupini s prostora srednjovjekovne Slavonije. Time ona nadopunjava dosadašnje publikacije o elitama koje su do sada gotovo u potpunosti usredotočene na priobalne dijelove srednjovjekovne Hrvatske (posebice Istre i Dalmacije). Knjiga je podijeljena na sedam tematskih cjelina. Nakon uvodnog poglavlja koje sažima korištenu metodologiju i konzultirano izvorno gradivo, autor kreće sa sažetim pregledom gradačke povijesti od osnutka do početka 16. stoljeća (19-28). Već je to poglavlje usko vezano za glavnu temu, jer je sažeta kronologija povijesti grada usmjerena na prisutnost stranih doseljenika, uspostavu trgovačkih prometnica i komunikacija te utjecaj političkih zbivanja na formiranje slojevitog urbanog društva. Sljedeće je poglavlje posvećeno imenovanju i opisivanju položaja i djelokruga gradskih dužnosnika (29-77), poput gradskog magistrata, suca, prišežnika, vijećnika i ostalih službenika. Posebno se osvrće na podjelu magistrata na četiri jezika, kao jednu od glavnih specifičnosti gradačke organizacije gradske vlasti, a na posljepku autor prilaže popis dosad identificiranih gradskih sudaca. U sljedećem

poglavljju se razmatraju rodbinski odnosi (81-120). Autor je prikupio i analizirao obavijesti za deset obiteljskih imena i njihovu rodbinsku povezanost te potom detaljno rekonstruirao nekoliko obiteljskih veza među članovima magistrata (sudaca i prisežnika). Slijedi razmatranje o tome kako se brakovi sklapaju prema društvenoj pripadnosti, s nastavkom o integraciji došljaka preko ženidbenih veza. Rodbinski se odnosi prikazuju i preko obiteljske strukture, doba u kojem netko stupa na gradsku dužnost, uz pokušaj nagovješćivanja stvaranja pojedinih obiteljskih dinastija putem prijelaza funkcija s oca na sina.

Meni najzanimljivije poglavlje je nažalost i najkraće, a u njemu se obrađuje struktura gradske elite po zanimanjima (123-138). Vodeće zanimanje gradske elite čine trgovci, a poduzetnici talijanskog podrijetla ("Latini" općenito, Firentinci posebno) glavni su pokretači gradskog međunarodnog trgovačkog poslovanja. Nastanak gospodarske elite u Gradecu autor prethodno postavlja u opći kontekst društveno-privrednog razvitka hanzeatskih gradova i onih u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu, što pomaže boljem razumijevanju razvoja Zagreba u cjelini te, kako sam autor piše, "razvoj trgovine od sredine 14. stoljeća uzrokuje i promjenu u strukturi građanstva". Pomoću šturih izvora autor uspijeva iznijeti na vidjelo međunarodnu trgovačku mrežu koju strani trgovci nastanjeni u trgovačkim kolonijama u urbanim sredinama uspostavljaju tijekom 14. stoljeća zahvaljujući svojoj međusobnoj povezanosti. U tom trgovačkom poslovanju prednjače Firentinci te se navode pojedine njihove djelatnosti. Također se prikazuje i doprinos trgovaca njemačke etničke skupine u privrednom razvoju Gradeca. Nakon prikaza glavnih djelatnika, vrlo sažeto se opisuju značajke zagrebačke trgovine na kraju 15. i početkom 16. stoljeća, tj. promet stokom i rudama. Poglavlje se nastavlja osvrtom na članove magistrata iz redova obrtnika, ponajprije zlatare i krojače, te se navode podaci o osnivanju prvih strukovnih cehova i o načinu njihovog rukovođenja. Unatoč želji da se sažimajući prikaže što više oblika privrednog gradskog života, čudno je što autor nije posvetio niti redka radu gradečke kovnice – koja je djelovala još od 1260., te posljedično tomu ni o igrama utjecaja i moći preko nje između kraljevske vlasti, građana i lokalnog plemstva. Povoda bi za to ipak bilo, jer se na 253. str. spominju dva novčara plemićkog i stranog podrijetla, a na 192. str. kao upravitelj kovnice Petar Ligerije – zar on nije bio pripadnik elite?

Sljedeća, šesta, velika cjelina zove se *Zemljišni posjedi* (141-170). U tom se opsežnom poglavljju sažimaju opće značajke urbanističkog plana Gradeca prema popisu iz 1368. te razmještaj privatnih posjeda unutar zidina u tzv. "otocima" (*insula*), potom uz gradski zid i napokon u drugim dijelovima grada. Slijedi opis pojedinih gradskih palača i opći raspored soba i namjena po kućanskom prostoru. Na planu gradečkih parcela autor je identificirao i označio smještaj posjeda za 30 gradskih sudaca, s time što planu prema kartografskim pravilima nedostaje oznaka mjerne skale i smjera sjevera. O dućanima je vrlo malo riječ, tek povremeno se spomen pojedinih vlasnika spaja s nekim prostorom i brojem dućana s kojima raspolažu, a isto tako samo kratko se opisuju i vlasnici gradskih kula koje su u privatnom vlasništvu, dok se autor poduže bavi zemljišnim posjedima. U tom istom poglavljju ukratko se prikazuje prisutnost radne snage, tj. seljaka, sluga i kmetova na rečenim zemljišnim česticama.

Cijelo sljedeće poglavlje (173-200), originalni je osvrt na ostale čimbenike koji pridonose ugledu gradske elite, kao što su financijska snaga (rukovođenje poreza), službe sakupljača knežije i tridesetnice, načini izražavanja pobožnosti i aktivno karitativno djelovanje održavanjem raznih hospitala. Najživopisniji dio se odnosi na moralne postavke, ugled gradske elite preko njihovog tituliranja, a posebice se navode pojedini sukobi, vrijeđanja i umorstva u kojim su počinitelji bili pripadnici rečene elite. Poglavlje završava s kratkim pregledom

obrazovanja elite te raspravlja mogući plemićki status pojedinih građana, a priložena mu je tabela o podrijetlu, potencijalnom plemićkom statusu i zanimanju 94 gradečka suca. Makar je knjiga prvenstveno posvećena članovima gradečkog magistrata, autor je sliku o eliti nadopunio prikazujući ukratko i druge predstavnike elite u gradu (203-214), to jest pripadnike plemićko-vojne elite, osobe u službi grofova Celjskih, predstavnike crkvene elite te žene, odnosno građanke Gradeca, naročito s obzirom na to što su one, unatoč činjenici da nisu sudjelovale u radu gradske uprave, s muškarcima bile izjednačene u imovinskim pravima, gospodarskim aktivnostima i sudjelovanju u parničanju. Štoviše, ženidbenim vezama su pomagale svojim muževima u uspješnoj karijeri.

Nakon zaključnih riječi u kojima sažima prikazana istraživanja, knjiga sadrži još dva opsežna priloga: prozopografske podatke za sva 94 gradečka suca, pri čemu su tekstovi za pojedine od njih različite duljine (227-338), te cjeloviti sastav magistrata zagrebačkog Gradeca od 1377. do 1525., tj. popis osoba koje se spominju s naslovima *iudex*, *iuratus* i *consiliarius*, s oznakama kojoj jezičnoj skupini pripadaju i u kojem se izvoru mogu pronaći.

Sabine Florence Fabijanec

Tonija Andrić, *Život u srednjovjekovnom Splitu. Svakodnevnica obrtnika u 14. i 15. stoljeću*, Hrvatski institut za povijest – Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, Zagreb – Split 2018., 329.str.

U izdanju Hrvatskog instituta za povijest u Zagrebu i Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, objavljena je odlična studija o svakodnevnom životu srednjovjekovnih splitskih obrtnika koju je na temelju izvornog arhivskog gradiva pripremila dr. sc. Tonija Andrić. Sama knjiga je nastala iz njezinog doktorskog rada, a riječ je o vrhunskom izdanju opremljenom detaljnim uređivačkim aparatom. Knjiga je podijeljena na šest poglavlja, a na kraju se nalaze *Zaključak* (271-274), *Summary* (275-277), *Neobjavljeni izvori* (279), *Objavljeni izvori* (280), *Literatura* (281-303), *Popis priloga* (304-305), *Kazalo osobnih imena* (306-319), *Kazalo geografskih pojmova* (320-323) i *Autorsko kazalo* (324-328), završno s *Bilješkom o autorici* (329). Potrebno je navesti kako nam je autorica u knjizi donijela čak 11 dijagrama, 16 tablica, te sedam slika u svrhu bolje i preglednije percepcije studije. Recenzenti izdanja su poznata medievistica, istraživačica i vrhunska profesorica Irena Benyovsky Latin, te Tomislav Popić, a kazala je izradila Jasminka Maljković Radić.

U *Predgovoru* (1) autorica nas upoznaje sa činjenicom kako je knjiga nastala kao rezultat višegodišnjeg rada u arhivima i proučavanja dokumenata koji se odnose na privatni život i poslovne djelatnosti obrtnika u srednjovjekovnom Splitu.

Uvod (3-4) nas upoznaje sa samom koncepcijom studije te se autorica osvrće na uzajamnost i izravnu povezanost društvenog i ekonomskog razvoja, ističući kao cilj istraživanje socijalnog oblikovanja i staleškog izdvajanja te ekonomske aktivnosti i svakodnevnog života splitskih pučana u razdoblju 13. i 14. stoljeća. Potrebno je navesti kako je Tonija Andrić, uz korištenje recentne znanstvene literature i objavljenih izvora, primarno koristila notarske spise bilježnika Ivana pok. Çoue i Albertola Bassanege za 14. stoljeće te Dominika de Manfredis za 15. stoljeće.